



НП бр.3187/14
04.12.2014 год.
Скопје

До
Министерство за правда
- за министерот

Управа за извршување на санкциите
- за директорот

С к о п ј е

Предмет: Информација со предлог за преземање мерки

Постапувајќи согласно утврдените надлежности за заштита на уставните и законските права на граѓаните кога им се повредени од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања, како и на лицата во органите, организациите и установите во кои слободата на движење им е ограничена, меѓу кои и Воспитно-поправните домови, Народниот правобранител во неколку наврати постапуваше по претставки покренати по сопствена иницијатва, а во врска со физичко и сексуално злоставување на малолетници од страна на други малолетници, сместени во ВПД Тетово кој функционира во Велес.

Имајќи ги предвид зачестените сексуални злоставувања меѓу малолетните лица упатени во Воспитно-поровниот дом Тетово кој функционира во Велес, Народниот правобранител оцени за потечно да изврши посета во ВПД Тетово кој функционира во Велес и да се направи целосен увид како во однос на општите сместувачки услови, така и во врска со функционалноста на оваа установа и начинот на кој се практикува основната функција, односно намена на истата како установа за воспитување, превоспитување и правилен развој на малолетниците.

Имено, согласно член 46 од Законот за правда на децата, во Воспитно-поправен дом се упатува дете спрема кое треба да се применат потрајни и засилени мерки за воспитување и превоспитување и негово целосно одвојување од дотогашната средина. Притоа, основната цел на извршувањето на воспитните мерки е со заштита, помош и надзор, образование и воспитување на малолетните

лица сторители на кривични дела да се обезбеди правилен развој на нивната личност.

На 03.11.2014 година Народниот правобранител изврши ненајавена посета во ВПД-Тетово во Велес, во текот на која ги разгледа досиејата на малолетниците, разговараше со поголемиот дел од нив, како и со вработените, по што утврди дека во моментот на посетата беа сместени 29 деца, од кои 3 беа на издржување дисциплинска мерка самица.

Во **Приемното одделение** беа сместени три деца, а во текот на посетата беше примено уште едно дете. При увидот во Приемното одделение е констатирано дека нема шкафчиња каде малолетниците би ги чувале нивните лични работи, па истите ги чуваат под кревет. Бидејќи во моментот лекарот не беше на смена, односно истиот според планот за работа требало да дојде на работа во ВПД во Велес на 06.11.2014 год. не можеше да се утврди како и кога детето ќе биде прегледано, со оглед на тоа што согласно Куќниот ред на ВП Домот и Упатството за лекарски преглед при прием на осудени и малолетни лица, **лекарот е должен лекарскиот преглед при приемот во установата да го изврши во рок од 24 часа од приемот.** Поради тоа што домскиот лекар не беше присутен за време на посетата не можеше да се утврди и дали врз младите полнолетни лица најмалку еднаш во текот на годината се врши систематски преглед, согласно Законот за извршување на санкциите.

При увид во просториите на **Отвореното одделение** се констатира дека собите се затоплуваат со кумбиња на дрва, а во **Затвореното одделение** со мали електрични греалки, кои според затекнатите лица во ова одделение, не ги затоплуваат собите, особено при ниски температури. Иако во сите простории има нови душеци на креветите сепак недостасува дополнителен инвентар заради доопремување на истите.

Во домската **кујна** на видно место е истакната листа на јадења за 14 дена, проверена и одобрена од лекар, готвач, воспитувач и магационер. Меѓутоа не постои посебен режим на исхрана на лицата заболени од Хепатит. Во кујната се ангажирани 4 лица за кои во дополнителен разговор со лекарот е потврдено дека немаат санитарски книшки. Во разговор со малолетните лица се произнесоа дека повеќе од една година не им бил извршен систематски преглед.

Во текот на увидот разговарано е со неколку групи малолетници и од Отвореното и од Затвореното одделене на Домот, при што повеќето од нив имаа поплаки за сместувачките услови во Домот, ограничените можности за рекреација во слободното време, како и неколку поплаки спрема службени лица во Домот, како воспитувачи, така и припадници на Секторот за обезбедување.

Во разговор со воспитувачите се потврди дека и оваа година **не се спроведува образовниот процес** во Воспитно поправниот дом, иако од добиените сознанија 9 од малолетниците се неписмени, 2 се со завршено трето одделение, 3 со четврто одделение, 1 со завршено петто одделение, 1 шесто одделение, 3 малолетници имаат завршено седмо одделение, 8 имаат завршено основно образование и 2 средно. Службените лица исто така потврдија дека во повеќе наврати биле доставени списоци на ученици до Управата за извршување на санкциите, но дека образовниот процес се уште не е започнат. При увидот Народниот правобранител констатира дека неколку малолетници на свој трошок

го имаат продолжено образованието, за што од страна на Домот им се овозможува полагање на испитите. Во моментот, во недостаток на формално основно и средно образование, иако е задолжително и бесплатно, воспитувачите спроведуваат неформален облик на образование на малолетниците во ВП Домот.

Народниот правобранител констатира дека условите во ВПД Тетово оневозможуваат целосна и сеопфатна реализација на воспитниот и превоспитниот процес на малолетниците. Притоа, кога станува збор за условите во Домот, се мисли и на несоодветните услови во кои работат и службените лица на Домот, особено нивното сменско работење, при што по 24 часа работно време следува одмор од три дена. Поради ваквиот распоред на работното време на превоспитната служба отсуствува континуитет во спроведувањето на воспитниот процес од страна на воспитувач кој ја води групата и истото негативно се одразува на поведението на малолетниците. Исто така од влијание се и ограничените можности за какви било слободни активности со кои малолетните лица би го исполниле слободното време, со што би се намалиле и можностите за предизвикување конфликтни ситуации, како меѓу самите малолетници, така и во однос на службените лица.

Претходно наведеното се надоврзува и е од влијание и врз зачестените физички и сексуални злоставувања на едни врз други малолетни лица. Во таа насока допринесува и несоодветната едукација и обученост на припадниците на Секторот за обезбедување, кој неспорно во дадени ситуации не ги извршувале обврските стручно и професионално, а сето тоа се рефлектира и врз поведението и однесувањето на малолетниците.

Одредени слабости се констатирани и во делот на **здравствената заштита на малолетниците** во ВП Домот.

Имено, и понатаму е присутно сменското работење на единствениот вработен лекар, поради што истиот не е во можност редовно и навремено да ги извршува своите обврски, особено при итни случаи, издржување мерка самица, како и при приемот, односно отпуштањето на малолетникот од домот, поради што и прегледите во одредени случаи се вршат со задоцнување од неколку дена.

Со ваквиот начин се постапува спротивно на член 34 од Куќниот ред на ВП Домот и чл. 2 од Упатството за лекарски преглед при прием на осудени и малолетни лица во установата, според кои лекарот мора да го прегледа секое малолетно лице и да ја утврди неговата здравствена состојба при приемот на издржувањето на мерката и при отпуштањето од Домот, а лекарот е должен првиот систематски преглед да го изврши веднаш или во текот на првите од 24 часа од приемот.

Забележан е и случај кога на малолетник заболел од Хепатит не му е определен посебен режим на исхрана, што е спротивно на член 21 од Куќниот ред на ВП Домот според кој, болните малолетни лица добиваат храна според видот и количеството што го определува лекар.

Во делот на здравствената заштита на малолетниците констатирано е дека поради тоа што во Домот нема вработен стоматолог, малолетниците се носат на приватен стоматолог во Велес, при што трошоците сами си ги сносат, па поради тоа тие се пријавуваат кај домскиот лекар само во итни случаи и поголеми проблеми со забите. Исто така малолетниците не се вакцинирани од заразни

болести, со што превентивно би се влијаело на спречување од појава на заразни болести. Напоменуваме дека при увидот нотирани е случај со малолетник заразен од шуга, што беше потврдено и од страна на домскиот лекар.

Имајќи го предвид изнесеното, Народниот правобранител Ве информира за состојбата во Воспитно поправниот дом Тетово, слабостите во функционирањето на надлежните служби и зачестените поплаки за сексуално злоупотреба меѓу малолетниците, со предлог да се преземат мерки за надминување на овие слабости.

Во тој контекст Народниот правобранител **препорачува** да се преземат активности со цел зголемување на бројот на воспитувачите во Секторот за ресоцијализација, со што ќе се обезбеди секојдневно присуство и континуитет во воспитниот процес, утврден со Програма за ресоцијализација на малолетниците.

Доследна примена на одредбите од Законот за извршување на санкциите и Куќниот ред на ВПД Тетово во делот на здравствената заштита, со цел малолетните лица непречено и навремено да го остварат правото на здравствена заштита, потребната медицинска помош и болничко лекување, според општите прописи, при што трошоците за здравствена заштита на малолетниците паѓаат на товар на Буџетот на РМ. Притоа, да се преземат мерки и активности во однос на реорганизација на работното време, заради редовно присуство на лекар во Домот и постојана грижа за здравјето на малолетниците. Итно преземање мерки за нивно вакцинирање против заразни болести, но и организирање постојана стоматолошка здравствена заштита, со оглед на тоа што во Домот нема вработен стоматолог.

Во однос на зачестените инциденти меѓу малолетниците во кои доаѓа до физичко насилство и сексуално злоставување од едни врз други малолетници, меѓу другото, Народниот правобранител смета дека е неопходно и дополнителна едукација и обука на вработените во Секторот за обезбедување. Истовремено да се зајакне надзорот и проактивниот пристап на вработените од наведениот сектор со што ќе се допринесе за намалување, односно елиминирање на ваквите негативни појави меѓу малолетниците.

Имајќи предвид дека образованието е бесплатно и задолжително, Народниот правобранител потсетува на член 311 од Законот за извршувањето на санкциите, од кој произлегува обврската во воспитно-поправниот дом да се обезбедат услови за основно и средно образование и воспитание, за стекнување и развивање на позитивни навики, на вредносни особини и работно острчување и оспособување за одделни занимања. Исто така според член 46 од Куќниот ред на ВПД Тетово, во Домот задолжително се организира основно образование како дел на општиот систем на образование и воспитување, при што образованието на малолетните лица може да се организира во самиот Дом или во местото на седиштето на Домот, а Министерството за образование и наука е должно да го организира и финансира образованието на малолетните лица по предлог на Управата за извршување на санкциите. Во овој контекст Ве информираме дека Народниот правобранител констатира отсуство на координација помеѓу претходните установи во кои детето, односно малолетното лице било згрижено или упатено заради нарушено поведење, како што е примерот со ЈУ „Ранка Милановиќ“-Скопје, или пак со ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа како орган за старателство, поради што вработените во Воспитно поправниот дом не

располагаат со социјална анамнеза за конкретно лице, ниту пак за претходно преземените мерки во однос на ресоцијализацијата на малолетното лице.

Имајќи го предвид најдобриот интерес на детето, согласно Конвенцијата за правата на детето и Законот за правда на децата, како и целта за упатување во Воспитно поправен дом Народниот правобранител препорачува преземање мерки со цел на малолетниците да им се обезбеди непречено и соодветно образование и воспитание во Воспитно поправниот дом, воспоставување на меѓуресорска комуникација и создавање услови за обезбедување и остварување на основната цел на воспитните мерки, односно со заштита, помош и надзор, образование и воспитување на малолетните лица да се обезбеди правилен развој на нивната личност,

За преземените мерки во врска со оваа Информација и спроведувањето на дадените препораки, согласно член 34 од Законот за народниот правобранител („Службен весник на РМ“ бр. 60/03,114/09) потребно е да го известите Народниот правобранител во рок од 30 дена од приемот на истата.

КЕ/ВБМ

НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
Иџет Мемети